

KREIPIMASIS
DĖL VAIKO TEISIŲ APSAUGOS PAGRINDŲ ĮSTATYMĄ KEIČIANČIŲ
PROJEKTŲ

2018 m. kovo 12 d.
Vilnius

Raštą pasirašančios organizacijos (toliau – Organizacijos) remia pasiūlymą dėl Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo Nr. I-1234 2, 3, 4, 9, 12, 14, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 41, 42, 43, 49, 50 straipsnių pakeitimo, Įstatymo papildymo 36(1), 36(2), 36(3), 36(4), 36(5) straipsniais ir 38, 39, 40 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymo projekto Nr. XIIP-3034(3), registruotą Seimo nario R. Karbauskio, (**toliau – Pataisos**). Organizacijos ypatingai **atkreipia dėmesį, kad pritarus Pataisoms, teisėje atsirastų balansas tarp vaiko teisių apsaugos sistemos institucijų galių ir šeimos teisių**. Pataisos neriboja galimybes gelbėti vaikus nuo smurto, bet siūlo:

- numatyti saugiklius vaikų paėmimui iš šeimos,
- riboti nepagrįstą institucijų kišimąsi į šeimą,
- siekti šeimai teikiamos pagalbos kokybės,
- saugoti šeimos privataus gyvenimo informaciją ir kita.

Primename, kad š. m. sausio–vasario mėnesiais Seimas svarstė du Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo (toliau – Įstatymas) keitimo projektus, kuriuos pateikė Socialinės apsaugos ir darbo ministerija (toliau – Ministerija) ir Seimo narys R. Karbauskis. Seimo Socialinių reikalų ir darbo komitete (toliau – SRDK) šie projektai buvo sujungti svarbiausiais klausimais pasirenkant Ministerijos pasiūlytas nuostatas. SRDK parengtas „jungtinis projektas“ (Nr. XIIP-3034(2)) ir jo lydymieji teisės aktai, lyginant su galiojančiu Įstatymu, numato tam tikrus svarbius pokyčius: pavyzdžiui, tėvų dalyvavimą teismo procese, valstybės garantuojamą advokatą, atsakomybę už žinomai melagingus pranešimus apie vaiko teisių pažeidimą. Vis dėlto jo priėmimas situacijos iš esmės nepataisytų, o kai kuriais atvejais ją netgi pablogintų: pavyzdžiui, informacijos apie privatų gyvenimą apsaugos ar perteklinio šeimos vertinimo požiūriu. Nepaisant to, Seimas pateikimo ir svarstymo stadijose šiam projektui pritarė.

Siekiant išspręsti esminius „jungtinio projekto“ trūkumus, buvo užregistruotos Pataisos. **Prašome Seimo šioms pataisoms pritarti, nes jos nustatytų balansą tarp vaiko teisių apsaugos sistemos institucijų galių ir šeimos teisių. Pataisos atsižvelgia į konstitucinius proporcingumo, teisingumo principus, prigimtines žmogaus teises ir laisves, bet netrukdytų saugoti vaikus nuo smurto ar kitokių grėsmių.**

Saugikliai vaiko paėmimui iš šeimos

„Jungtinis projektas“ numato galimybę skubiai paimti vaiką iš šeimos, kai kyla pavojus jo saugumui, net jei nekyla pavojus vaiko sveikatai ar gyvybei. Projektas išplėtė vaiko paėmimo iš šeimos pagrindų sąrašą ir nenumatė jų taikymui reikalingų saugiklių, pavyzdžiui, pareigos išnaudoti kitas priemones. Toks reguliavimas netaiso vaiko teisių apsaugos sistemoje susidariusių ir plačiai visuomenėje nuskambėjusių spragų, palieka galimybę pareigūnams piktnaudžiauti ir klysti priimant šeimai ypač skausmingus sprendimus, kurie ne tik neadekvačiai baustų tėvus, bet ir stipriai traumotų vaikus.

Tuo tarpu Pataisos numato keletą svarbių saugiklių tam, kad vaikų paėmimas iš šeimos būtų kraštutinė priemonė. Pirmiausiai, tai šeimos vientisumo principo įtraukimas į Įstatymą: „**Šeimos vientisumo – vaikų ir tėvų atskyrimas prieš jų valią galimas tik kraštutiniu atveju, kai atsižvelgiant į geriausius vaiko interesus, tai yra neišvengiama ir būtina, siekiant apsaugoti vaiką nuo realaus pavojaus jo gyvybei ar sveikatai arba reikšmingos žalos jo normaliai raidai, ir nėra galimybių vaiko apsaugoti kitais būdais.**“

Taip pat pagal Pataisas skubos tvarka vaikas būtų paėmamas nustačius *realų ir tiesioginį* pavojų vaiko sveikatai ar gyvybei, kuris negali būti pašalinamas kitokiomis priemonėmis. Vaiko paėmimas iš šeimos, nustačius vaiko apsaugos poreikį, būtų taikomas, tik esant *reikšmingos žalos* vaiko sveikatai ar gyvybei tikimybei, ir tik tada, kai laikinoji priežiūra yra negalima.

Pataisos įtvirtintų svarbią nuostatą, kad **vaiko laikinosios priežiūros metu tėvai turi teisę matytis su vaiku ir palaikyti su juo ryšius**, jei tai nekelia realaus pavojaus vaiko fiziniam ar psichiniam saugumui, sveikatai ar gyvybei.

Geriausių vaiko interesų ir kokybiškos pagalbos principai

Pagal JT Vaiko teisių konvenciją visi su vaiku susiję klausimai (taip pat ir vaiko paėmimo iš šeimos) turi būti sprendžiami atsižvelgiant į geriausius vaiko interesus. Ministerijos ir R. Karbauskio projektai siūlė į Įstatyme esantį vaiko interesų apibrėžimą įtraukti vaiko interesą gyventi su tėvais, augti šeimoje, tačiau SRDK parengtame „jungtiniame projekte“ šios nuostatos neliko.

Įstatyme vaiko interesų apibrėžimas yra, tačiau nei JT Vaiko teisių konvencija, nei kiti tarptautiniai vaiko teisių apsaugos dokumentai vaiko interesų apibrėžimo nepateikia. Todėl Pataisomis siūloma iš Įstatymo **išbraukti neišsamų ir ydingą apibrėžimą, iš esmės susiejantį vaiko interesus tik su saugios aplinkos užtikrinimu. Kartu papildomas geriausių vaiko interesų prioriteto principas, kad jis būtų taikomas atsižvelgiant į gyvenimo savo šeimoje ir šeimos ryšių išlaikymo** bei kitus vaiko poreikius.

Taip pat Organizacijos remia Pataisų siūlymą į Įstatymą įrašyti tokį principą: „**Kokybiškos pagalbos vaikui ir šeimai principas – teikiant pagalbą vaikui ir šeimai turi būti užtikrinamas teikiamos pagalbos veiksmingumas, savalaikiškumas, tinkamas pagalbos pobūdis, apimtis ir trukmė, atsižvelgiant į pagalbos būtinumą, teikėjo galimybes ir pagalbos gavėjų poreikius bei lūkesčius.**“

Informacijos apie šeimą rinkimas

„Jungtinis projektas“ atvejo vadybininkams leistų be tėvų žinios iš vaikų darželių, sveikatos priežiūros įstaigų, mokyklų, teisėsaugos institucijų ir kitur rinkti bet kokią, netgi atvejo vadybai nebūtiną ir perteklinę, informaciją apie vaiką ir jo tėvus. Toks duomenų rinkimas gali turėti vaiko teisių apsaugos tikslą, tačiau nevaldomas jis gali grubiai pažeisti daugybės asmenų teisę į privatų gyvenimą, kuri yra laikoma viena iš pamatinių žmogaus teisių ir yra įtvirtinta LR Konstitucijos 22 straipsnyje: „Informacija apie privatų asmens gyvenimą gali būti renkama tik motyvuotu teismo sprendimu ir tik pagal įstatymą. Įstatymas ir teismas saugo, kad niekas nepatirtų savavališko ar neteisėto kišimosi į jo asmeninį ir šeimyninį gyvenimą, kėsimosi į jo garbę ir orumą.“

Organizacijos pritaria Pataisomis siūlomam **atvejo vadybininkų teisių siaurinimui iki tikrai svarbios informacijos rinkimo ir įpareigojimui informuoti vaiko tėvus apie bet kokią renkama su vaiku ar šeimos privačiu gyvenimu susijusią informaciją.**

Galimybė trumpam laikui mažametį palikti su sese ar broliu

„Jungtinis projektas“ draustų vaiką iki šešių metų palikti be vyresnių nei 14 metų asmenų priežiūros net vienai minutei (nors 6 metų sulaukusį vaiką būtų galima palikti vieną neribotam

laikui). Tai yra neracionali ir nepagrįsta norma, kuri sunkina pareigingų šeimų (ypač daugiavaikių) gyvenimą, nes trukdo paprastai spręsti kasdienes situacijas, kai joks pavojus vaikams nekyla. Pavyzdžiui, tėvams draudžiama saugiai palikti penkiameitį su trylikamečiu, kol išneš šiukšles ar nueis į parduotuvę, nors tokio amžiaus vaikai gali telefonu paskambinti tėvams ar prisišaukti kitą pagalbą, jei jos reikėtų. Be to, ši nuostata gali lemti vaikų raidai kenkiančią hyperglobą (angl. *overprotection*).

Organizacijų manymu, šeimoms labai reikalinga Pataisomis siūloma išlyga iš bendro draudimo palikti vaiką iki 6 metų be priežiūros, numatant galimybę trumpam palikti ikimokyklinuką su 14 metų neturinčia seserimi ar broliu. Tai palengvintų daugiavaikių šeimų gyvenimą ir leistų tėvams be papildomų išlaidų (pavyzdžiui, auklės samdymo) susitvarkyti paprastus buitinius reikalus.

Dėl visų išvardintų priežasčių prašome Seimo narių pritarti **Pasiūlymui** dėl Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo Nr. I-1234 2, 3, 4, 9, 12, 14, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 41, 42, 43, 49, 50 straipsnių pakeitimo, Įstatymo papildymo 36(1), 36(2), 36(3), 36(4), 36(5) straipsniais ir 38, 39, 40 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymo projekto Nr. XIIIP-3034(3).

Nacionalinė šeimų ir tėvų asociacija

Lietuvos tėvų forumas

VšĮ Šeimos institutas

Laisvos visuomenės institutas

Sajunga "Vardan šeimos"